

Banknoty z okresu II wojny światowej

w zbiorach
Muzeum Papiernictwa
w Dusznikach-Zdroju

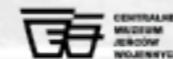
DUSZNIKI-ZDRÓJ 2019

Banknoty z okresu II wojny światowej

w zbiorach
Muzeum Papiernictwa
w Dusznikach-Zdroju

catalog towarzyszący wystawie *Pieniądz czasów II wojny światowej*, zrealizowanej we współpracy z: Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi, Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym w Łodzi, Zakładem Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu, Muzeum Tkactwa w Kamiennej Górze, Centralnym Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach oraz Narodowym Archiwum Cyfrowym i Biblioteką Narodową w Warszawie przy współpracy Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych

Muzeum Papiernictwa
w Dusznikach-Zdroju

Władysław Raczkiewicz 1885-1947 (z lewej) polski działacz polityczny, społeczny i wojskowy, Prezydent Rzeczypospolitej na uchodźstwie (1939-1947) oraz Władysław Anders 1892-1970, generał dywizji Polskich Sił Zbrojnych, Naczelny Wódz Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie w latach 1944-1945 i 1946-1954, następca Prezydenta RP na uchodźstwie w latach 1950-1954. Zdjęcie ze zbiorów NAC.

DUSZNIKI-ZDRÓJ 2019

Muzeum Papiernictwa
w Dusznikach-Zdroju

**DOLNY
ŚLĄSK**

INSTYTUCJA KULTURY
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
DOLNOŚLĄSKIEGO

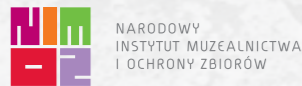
Sponsor główny wystawy:
Polska Wytwórnia Papierów Wartościowych S.A.

Zakup banknotów do kolekcji Muzeum Papiernictwa dofinansowano ze środków **Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego**, wkład własny zapewnił **Samorząd Województwa Dolnośląskiego**

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego**

Patronat honorowy:

NARODOWY
INSTYTUT MUZEALNICTWA
I OCHRONY ZBIORÓW

Patronat medialny:

SPOTKANIA
Z ZABYTKAMI

Katalog towarzyszący wystawie
Pieniądz czasów II wojny światowej
Galeria wystaw czasowych w Muzeum Papiernictwa
w Dusznikach-Zdroju

13 września – 30 listopada 2019 r.

Wystawa powstała w oparciu o zbiory:

Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju
Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi
Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi
Muzeum Książąt Lubomirskich w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu
Muzeum Tkactwa w Kamiennej Górze
Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach
Narodowe Archiwum Cyfrowe
Biblioteka Narodowa w Warszawie

Autor wystawy: **Jan Bałchan**

Teksty: **Maciej Szymczyk, Jan Bałchan**

Zdjęcia: **Tomasz Gmerek, Jan Bałchan**

Projekt graficzny katalogu: **Grey Studio Paweł Myszkowski**

Wydawca: **Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju, 2019**

ISBN 978-83-60990-51-3

Dr hab. Maciej Szymczyk Dyrektor Muzeum Papiernictwa

W 2019 roku upamiętniamy jedno z najtragiczniejszych wydarzeń w historii Polski – wybuch II wojny światowej. Po trwającej dwie dekady odbudowie i umacnianiu własnego państwa, Polacy we wrześniu 1939 roku ponownie utracili niepodległość. Okres kolejnych sześciu lat niewoli był szczególnie trudny dla narodu polskiego, poddanego planowej eksterminacji zarówno przez faszystowskie Niemcy jak i komunistyczny Związek Sowiecki.

W okresie wojny na ziemiach polskich funkcjonowały różne waluty. Początkowo na terenie Generalnego Gubernatorstwa były to pieniądze przedwojenne poddane ostemplowaniu. Następnie środkiem płatniczym stały się złotówki Banku Emisyjnego w Polsce, drukowane w przejętej przez Niemców Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych. Na ziemiach polskich wcielonych bezpośrednio do Niemiec (Pomorze, Wielkopolska, północna część Mazowsza, Śląsk) funkcjonowały marki niemieckie. Okresowo na obszarach zajętych przez Związek Sowiecki środkiem płatniczym stały się ruble, z kolei na terenie Wileńszczyzny przekazanej Litwie – litewskie lity. Rok po włączeniu Litwy do Związku Sowieckiego w całej republice litewskiej wprowadzono ruble. Na obszarach Polski przekazanych przez III Rzeszę Słowacji obowiązywały korony słowackie.

Oddzielne pieniądze funkcjonowały w gettach, m.in. w latach 1940-1944 w getcie łódzkim. Niemcy także w obozach jenieckich wprowadzili pieniądze zastępcze, którymi płacili jeńcom za pracę na rzecz III Rzeszy. Waluta obozowa była wykorzystywana również do wypłacania uposażenia uwięzionym oficerom, przystępującego im zgodnie z konwencją genewską.

Polacy nie pogodzili się z utratą niepodległości i już w 1939 roku rozpoczęli walkę o wyzwolenie ojczyzny. Ciekawym przedsięwzięciem związanym z przygotowaniami do odbudowy państwa po odzyskaniu niepodległości miała być nowa waluta. Rząd polski na emigracji zlecił wykonanie projektów oraz druk banknotów, które planowano wprowadzić do obiegu w powojennej Polsce. Banknoty wydrukowane na emigracji nie stały się jednak środkiem płatniczym, gdyż wyzwolony spod niemieckiej okupacji kraj znalazł się w sowieckiej strefie wpływów. Wyzwalane spod niemieckiej okupacji kolejne części Polski zalewane były banknotami złotowymi wydrukowanymi w 1944 r. w Związku Sowieckim, o stylistyce bardzo podobnej do rubli.

Wystawa „Waluta czasów II wojny światowej” jest owocem fascynacji pracowników Muzeum Papiernictwa dziejami polskiego pieniądza papierowego oraz systematycznych działań kolekcjonerskich prowadzonych od 2015 roku. Przedstawia wszystkie waluty będące w obiegu na ziemiach polskich w latach 1939-1945, jak też banknoty projektowane, które miały stać się środkiem płatniczym po odzyskaniu niepodległości. Dziś numizmaty te są niezwykle wartościowym materiałem ilustrującym nasze dzieje. Ich wartości estetyczne, poza niewielkimi wyjątkami, są o wiele mniejsze od banknotów przedwojennych czy nawet powojennych. Ponadto banknoty czasów wojny pozbawione są elementów patriotycznych, nawiązujących do niepodległego państwa, którego wówczas Polacy byli pozbawieni. Wyjątkiem, na który warto zwrócić szczególną uwagę, są banknoty wydrukowane na zlecenie rządu emigracyjnego.

Jan Bałchan Dział Papiernictwa

Banknoty Banku Polskiego na emigracji 1939-1945

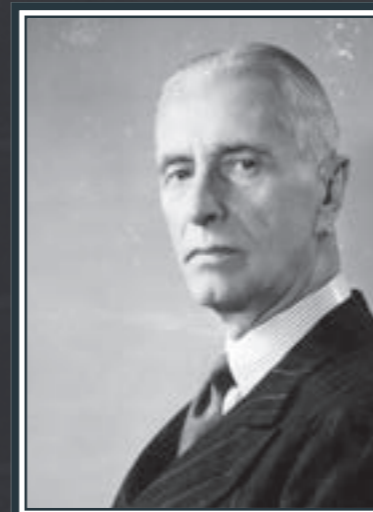
Przygotowania do druku banknotów władze Banku Polskiego podjęły w Paryżu po przegranej kampanii wrześniowej w 1939 r. Ich zaprojektowanie zlecono francuskim artystom takim jak: Edmund Dulac, Edouard Meronti i Clement Serveau. Zalecono im, aby na banknotach pojawiły się polskie krajobrazy i postacie w polskich strojach ludowych. Chcąc sprostać tym wymogom i zapewnić „polski charakter” banknotów, francuscy projektanci korzystali z Encyklopedii Staropolskiej Zygmunta Glogera wydawanej w latach 1900-1903 i przedwojennych albumów o Polsce. Po kapitulacji Francji w 1940 r. realizację tego zadania dokończono w Anglii. Banknoty były antydatowane, w dacie i miejscu emisji podano: Warszawa dnia 15 sierpnia 1939 r. Wydrukowano banknoty o nominale 1, 2, 5, 10, 20, 50, 100 i 500 zł. Jednak nie wszystkie z nich spełniły oczekiwania władz Banku Polskiego. Największe zastrzeżenia budził banknot stużłotowy, na którym postać bardziej przypomina „bawarskiego piwosza” niż polskiego Mazura. Nominaty od 1 do 5 złotych wyprodukowała firma Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd. w New Malden. Wyższe nominaty powstały w firmie Thomas De La Rue & Co. Ltd. w Londynie. Ryty banknotów wykonał Włodzi-

mierz Vacek – przedwojenny rytownik Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych. W 1942 r. Bank Polski serię angielską uzupełnił nową emisją wydrukowaną w Stanach Zjednoczonych w firmie American Bank Note Company. Emisja ta z datą 20 sierpnia 1939 r. składała się z dwóch banknotów o wartości 20 i 50 zł. Wyposażone one zostały w specjalne zabezpieczenia w postaci fosforyzujących konfetti, po raz pierwszy zastosowane w polskich banknotach.

W 1947 roku emisja emigracyjna została przywieziona do Polski. Nie wprowadzono jej jednak do obiegu ponieważ na banknotach widniały niewłaściwe informacje. Nie zgadzała się nazwa banku (komuniści powołali w międzyczasie swój Narodowy Bank Polski) i niewłaściwe podpisy prezesa i skarbnika. Rozważano możliwość uaktualnienia nadruków, lecz władze Polski Ludowej nie wyraziły na to zgody, tłumacząc się oficjalnie wysokimi kosztami wykonania tej operacji. Ostatecznie w 1951 r. emisja emigracyjna została prawie cała przemielona w fabryce papieru w Miłkowie koło Karpacza. Na potrzeby archiwów oraz kolekcjonerów z każdego nominatu zachowano po 1000 sztuk banknotów i 1000 sztuk ich wzorów.

Bohdan Winiarski (na zdjęciu z prawej), prezes Banku Polskiego na emigracji w latach 1941-1946. Zdjęcie ze zbiorów NAC.

Władysław Raczkiewicz 1885-1947, polski działacz polityczny, społeczny i wojskowy, Prezydent Rzeczypospolitej na uchodźstwie (1939-1947). Zdjęcie ze zbiorów NAC.

Władysław Sikorski 1881-1943, polski wojskowy i polityk, generał broni Wojska Polskiego, Naczelny Wódz Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie i premier Rządu na Uchodźstwie podczas II wojny światowej. Zdjęcie ze zbiorów NAC.

Władysław Byrka, Prezes Banku Polskiego na emigracji w latach 1939-1941. Zdjęcie ze zbiorów NAC.

banknot 1 złoty

emisja 15.08.1939 r.:

Data emisji: 15.08.1939
Seria i numer: A6 136001
Wymiary: 72 x 45 mm
Technika: offset
Awers: rysunek ornamentalny, druk w kolorze karminowym
Rewers: rysunek ornamentalny, druk w kolorze karminowym
Znak wodny: brak
Autor: Włodzimierz Vacek
Drukarnia: Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd., New Malden, surrey, Wielka Brytania
W obiegu: nie wprowadzony do obiegu
Banknotów wydrukowano 41 000 000 sztuk
Sygnatura: MD 10 N

banknot 2 złote

emisja 15.08.1939 r.:

Data emisji: 15.08.1939
Seria i numer: B6 147 094
Wymiary: 82 x 51 mm
Technika: offset
Awers: rysunek ornamentalny, druk w kolorze zielonym
Rewers: rysunek ornamentalny, druk w kolorze zielonym
Znak wodny: brak
Autor: Włodzimierz Vacek
Drukarnia: Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd., New Malden, surrey, Wielka Brytania
W obiegu: nie wprowadzony do obiegu
Banknotów wydrukowano 41 000 000 sztuk
Sygnatura: MD 11 N

banknot 5 złotych

emisja 15.08.1939 r.:

Data emisji: 15.08.1939
Seria i numer: A2 223 093
Wymiary: 97 x 60 mm
Technika: wkłęsłodruk, offset
Awers: z prawej strony portret dziewczyny w stroju ludowym w ozdobnym czepcu kurpiowskim, druk w kolorze niebieskim
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: brak
Autor: Włodzimierz Vacek
Drukarnia: Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd., New Malden, Surrey, Wielka Brytania
W obiegu: nie wprowadzony do obiegu
Banknotów wydrukowano 41 000 000 sztuk
Sygnatura: MD 12 N

banknot 10 złotych

emisja 15.08.1939 r.:

Data emisji: 15.08.1939
Seria i numer: E 172025
Wymiary: 141 x 67 mm
Technika: wkłęsłodruk, offset
Awers: z prawej strony portret dziewczyny z okolic Warszawy (wg fotografii Karola Beyera)
Rewers: Wzgórze tumskie nad Wisłą w Płocku z widoczną katedrą, zamkiem i wieżą szlachecką
Znak wodny: w nie zadrukowanym polu głowa dziewczyny
Autor: Edouard Meronti, ryt płyty wykonał Włodzimierz Vacek
Drukarnia: Thomas De La Rue & Co. Ltd. Londyn, Wielka Brytania
W obiegu: nie wprowadzony do obiegu
Banknotów wydrukowano 30 000 000 sztuk
Sygnatura: MD 13 N

banknot 20 złotych

emisja 15.08.1939 r.:

Data emisji: 15.08.1939
Seria i numer: L 967100
Wymiary: 153 x 75 mm
Technika: wkłęsłodruk, offset
Awers: z prawej strony portret Ślązaczki z Górnego Śląska
Rewers: pejzaż; widok z pół na elektrownię w Łaziskach Górnych wg fotografii z albumu Cuda Polski Śląsk
Znak wodny: w nie zadrukowanym polu profil głowy kobiety w chustce zawiązanej z tyłu
Autor: Edmund Dulac, ryt płyty wykonał Włodzimierz Vacek
Drukarnia: Thomas De La Rue & Co. Ltd. Londyn, Wielka Brytania
W obiegu: nie wprowadzony do obiegu
Banknotów wydrukowano 40 000 000 sztuk
Sygnatura: MD 14 N

banknot 50 złotych

emisja 15.08.1939 r.:

Data emisji: 15.08.1939
Seria i numer: D 379007
Wymiary: 163 x 80 mm
Technika: wkłęsłodruk, offset
Awers: z prawej strony portret górala z Zakopanego
Rewers: pejzaż górski – Tatry Wysokie z Morskim Okiem
Znak wodny: w nie zadrukowanym polu profil głowy kobiety w chustce
Autor: Clement Serveau, ryt płyty wykonał Włodzimierz Vacek
Drukarnia: Thomas De La Rue & Co. Ltd. Londyn, Wielka Brytania
W obiegu: nie wprowadzony do obiegu
Banknotów wydrukowano 40 000 000 sztuk
Sygnatura: MD 15 N

banknot 100 złotych

emisja 15.08.1939 r.:

Data emisji: 15.08.1939
Seria i numer: K043007
Wymiary: 171 x 86 mm
Technika: wkłęsłodruk, offset
Awers: z prawej strony portret Mazura z okolic Warszawy
Rewers: barki na rzece, pejzaż z okolic Tyńca nad Wisłą
Znak wodny: w nie zadrukowanym polu profil głowy kobiety w chustce zawiązanej do tyłu
Autor: Clement Serveau, ryt płyty wykonał Włodzimierz Vacek
Drukarnia: Thomas De La Rue & Co. Ltd. Londyn, Wielka Brytania
W obiegu: nie wprowadzony do obiegu Banknotów wydrukowano 10 000 000 sztuk
Sygnatura: MD 16 N

banknot 500 złotych

emisja 15.08.1939 r.:

Data emisji: 15.08.1939
Seria i numer: C599053
Wymiary: 182 x 89 mm
Technika: wkłęsłodruk, offset
Awers: z prawej strony portret rybaka kaszubskiego
Rewers: port w Gdyni
Znak wodny: w nie zadrukowanym polu profil głowy dziewczyny w chustce zawiązanej do tyłu
Autor: Eduard Meronti, ryt płyty wykonał Włodzimierz Vacek
Drukarnia: Thomas De La Rue & Co. Ltd. Londyn, Wielka Brytania
W obiegu: nie wprowadzony do obiegu Banknotów wydrukowano 3 000 000 sztuk
Sygnatura: MD 17 N

banknot 20 złotych

emisja 20.08.1939 r.

Data emisji: 20.08.1939
Seria i numer: C454990
Wymiary: 153 x 75 mm
Technika: wkłęsłodruk, offset
Awers: z prawej strony portret dziewczyny z pszczyńskim stroju weselnym
Rewers: kościółek drewniany w Leszczynach
Znak wodny: brak
Autor: Zygmunt Karpiński, ryt płyty wykonał Wiliam F. Ford
Drukarnia: American Bank Note Company, Nowy Jork
W obiegu: nie wprowadzony do obiegu
Sygnatura: MD 18 N

banknot 50 złotych

emisja 20.08.1939 r.

Data emisji: 20.08.1939
Seria i numer: H485472
Wymiary: 163 x 80 mm
Technika: wkłęsłodruk, offset
Awers: z prawej strony wieśniaczka w chustce na głowie trzymająca sierp na ramieniu i garść zboża z kłosami
Rewers: pejzaż górski – Pieniny, przełom Dunajca
Znak wodny: brak
Autor: Zygmunt Karpiński, ryt płyty wykonali - awers Elie Timoehee Loizeaux, rewers Wiliam Edgar Jung
Drukarnia: American Bank Note Company, Nowy Jork
W obiegu: nie wprowadzono do obiegu
Sygnatura: MD 19 N

Jan Bałchan
Dział Papiernictwa

Banknoty okupacyjne Generalnego Gubernatorstwa 1939-1945

Po przegranej kampanii wrześniowej Niemcy część zajętych przez siebie ziem polskich wcielili do Rzeszy. Z pozostałych terenów utworzyli Generalne Gubernatorstwo, na czele którego stanął Hans Frank.

W połowie grudnia 1939 r. powołał on instytucję emisyjną – Bank Emisyjny w Polsce. Jego prezydentem został przedwojenny wiceprezes Banku Polskiego – Feliks Młynarski, który zanim przyjął tę propozycję konsultował się w tej sprawie z polskim podziemiem i przebywającym we Francji gen. Sikorskim. Niemcy zgodzili się na przedstawione przez Młynarskiego warunki, aby na banknotach wprowadzanych w Generalnej Guberni były wyłącznie polskie napisy i żeby w nazwie banku było słowo „Polska”. Centrala Banku Emisyjnego znajdowała się w Krakowie, otwarto także kilkanaście jego oddziałów w większych miastach. Oddziały te funkcjonowały w siedzibach przedwojennego Banku Polskiego, a zatrudnieni w nich zostali byli pracownicy tego banku. Bank Emisyjny w Polsce podporządkowany był całkowicie władzom niemieckim i realizował ich politykę polegającą na zwiększaniu ilości pieniądza w obiegu, co obniżało stopę życiową ludności polskiej. Finansował on również bezpośrednio potrzeby władz Generalnego Gubernatorstwa.

Władze okupacyjne nałożyły na Polaków obowiązek złożenia do depozytu przedwojennych banknotów o nominałach 100 zł (emisja 1932, 1934) i 500 zł (emisja 1919/1924), które z końcem stycznia 1940 r. przestały być prawnym środkiem płatniczym. Następnie wprowadzono do obiegu banknot stużłotowy z czerwonym nadrukiem Generalgouvernement für die besetzten polnischen Gebiete (Generalne Gubernatorstwo na okupowanych ziemiach polskich). Ostatecznie wszystkie polskie banknoty międzywojenne, i także ta setka z nadrukiem, przestały być środkiem płatniczym w maju 1940 r.

Bank Emisyjny w Polsce w kwietniu 1940 r. wprowadził do obiegu nowe banknoty o nominałach: 1, 2, 5, 10, 20, 50, 100 i 500 złotych z datą 1 marca 1940 r. oraz 1, 2, 5, 50 i 100 zł z datą 1 sierpnia 1941 r. Banknoty emitowane w 1940 r. drukowano w Wiedniu, a w 1941 r. w Krakowie i Warszawie. Ich projektantem był Leonard Sowiński. Nowe wizerunki zostały oparte na przedwojennych wzorach. Takie działanie zostało narzucone przez niemieckie władze, którym zależało na utrzymaniu optycznego podobieństwa banknotów okupacyjnych z banknotami przedwojennymi. Pieniądze te obowiązywały do 10 stycznia 1945 r. Polacy podczas okupacji nazywali je „młynarkami”, banknot pięćsetzłotowy dodatkowo określano mianem „Górala”.

Ze zbiorów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

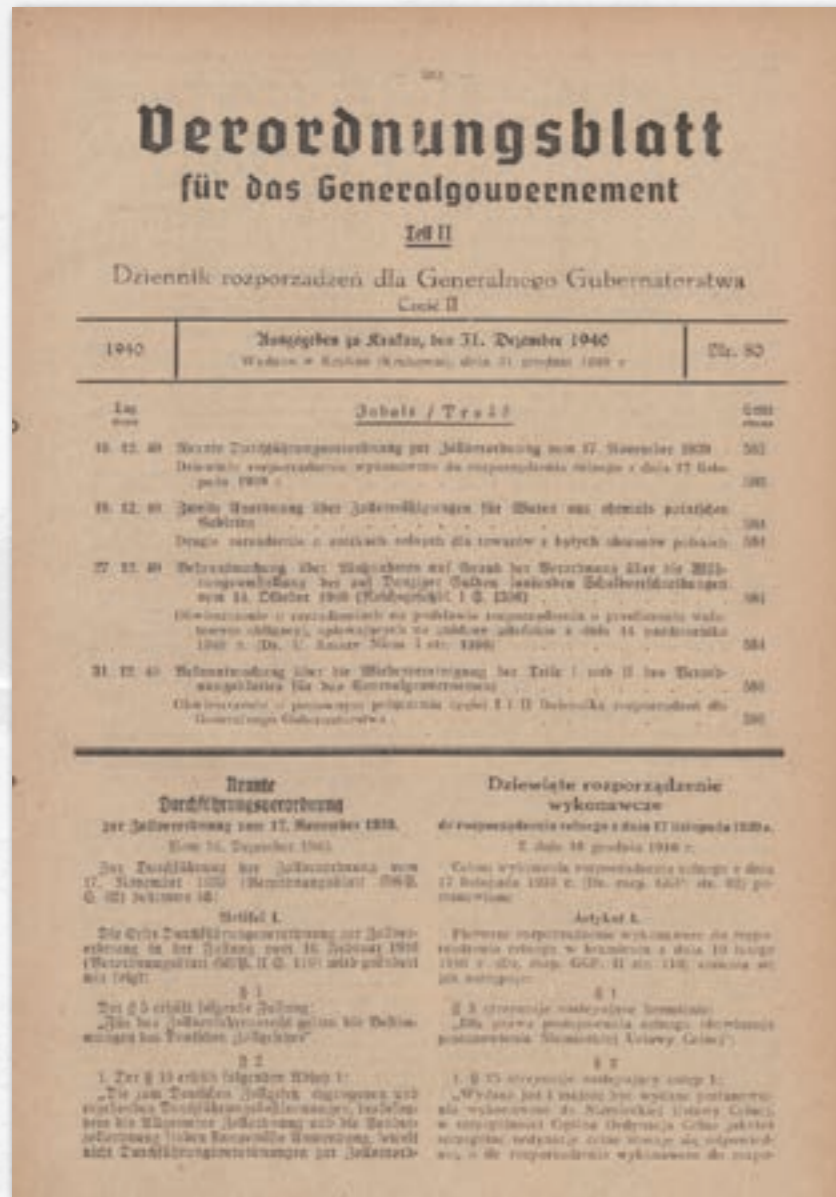
Członkowie zarządu Banku Emisyjnego u gubernatora Hansa Franka, zdjęcie ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego.

Generalna Gubernia, tablice urzędowe na siedzibie głównej Banku Emisyjnego w Krakowie przy ul. Basztowej 20, zdjęcie ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego.

Feliks Młynarski (1884-1972), ekonomista, bankowiec, współtwórca i wiceprezes Banku Polskiego. Podczas okupacji Feliks Młynarski kierował utworzonym przez Niemców Bankiem Emisyjnym w Polsce, zdjęcie ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego.

Ze zbiorów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

Wymiary: 175 x 98 mm

Nominał: 100 złotych z niemieckim nadrukiem *Generalgouvernement für die besetzten polnischen Gebiete*

Na mocy rozporządzenia Hansa Franka przedwojenne polskie banknoty 100 zł z 1932 i 1934 r. oraz banknoty 100 zł i 500 zł z 1919 r. straciły charakter środka płatniczego. W lutym 1940 r. Generalny Gubernator wprowadził do obiegu banknoty 100 zł z 1932 i 1934 r. z niemieckim nadrukiem wykonanym na zlecenie Zarządu Kas Kredytowych Rzeszy w Krakowie.

Sygnatura: MD 573 N

banknot 1 złoty

emisja 01.03.1940 r.

Data emisji: 01.03.1940
Seria i numer: A2408366
Wymiary: 100 x 65 mm
Technika: typografia
Awers: rysunek ornamentalny
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący, przeplatające się ciemniejsze i jaśniejsze paski
Autor: Leonard Sowiński, wykorzystany został projekt banknotu 1 zł z 1938 r.
Drukarnia: Giesecke & Devrient, Wiedeń
W obiegu: 08.04.1940 - 10.01.1945
Sygnatura: MD 574 N

banknot 2 złote

emisja 01.03.1940 r.

Data emisji: 01.03.1940
Seria i numer: D3280862
Wymiary: 110 x 68 mm
Technika: typografia
Awers: z prawej strony głowa dziewczyny w chustce
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący, przeplatające się ciemniejsze i jaśniejsze paski
Autor: Leonard Sowiński, wykorzystany został projekt banknotu 2 zł z 1936 r.
Drukarnia: Giesecke & Devrient, Wiedeń
W obiegu: 08.04.1940 - 10.01.1945
Sygnatura: MD 575 N

banknot 5 złotych

emisja 01.03.1940 r.

Data emisji: 01.03.1940
Seria i numer: Ser. B 7409570
Wymiary: 150 x 82 mm
Technika: typografia
Awers: z prawej strony głowa kobiety w chustce, na nie zadrukowanym polu wizerunek gajowego z Białowieży oraz niżej rozeta giloszowa
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący, przeplatające się ciemniejsze i jaśniejsze paski
Autor: Leonard Sowiński, projekt według wzoru banknotu 5 zł z 1930 r.
Drukarnia: Giesecke & Devrient, Wiedeń
W obiegu: 08.04.1940 - 10.01.1945
Sygnatura: MD 576 N

banknot 10 złotych

emisja 01.03.1940 r.

Data emisji: 01.03.1940
Seria i numer: Ser. B 4515127, Ser. L 1850466
Wymiary: 170 x 85 mm
Technika: typografia
Awers: dwie postacie symbolizujące naukę i sztukę, na nie zadrukowanym polu profil głowy dziewczyny w wieńcu z roślin oraz niżej rozeta giloszowa
Rewers: pomnik Fryderyka Chopina w Warszawie
Znak wodny: bieżący, ciemniejsze i jaśniejsze linie zygzakowate w układzie pionowym
Autor: Leonard Sowiński, projekt według wzoru banknotu 10 zł z 1926 r.
Drukarnia: Giesecke & Devrient, Wiedeń; Zakłady Graficzne Banku Emisyjnego, Kraków; Staatsdruckerei und Münze (dawna PWPW), Warszawa
W obiegu: 08.04.1940 - 10.01.1945
Sygnatura: MD 577 N, MD 578 N

banknot 20 złotych

emisja 01.03.1940 r.

Data emisji: 01.03.1940
Seria i numer: G 6569439
Wymiary: 173 x 91 mm
Technika: typografia, offset

Awers: z prawej strony wizerunek Emilii Plater, z lewej postać kobiety z dwójką dzieci, na nie zadrukowanym polu wizerunek gajowego z Białowieży, niżej rozeta giloszowa

Rewers: Wawel – Kraków, po bokach dwie postacie symbolizujące wszechstronną wiedzę

Znak wodny: bieżący, ciemniejsze i jaśniejsze linie zygzakowate w układzie pionowym

Autor: Leonard Sowiński, projekt według wzoru banknotu 20 zł z 1936 r.

Drukarnia: Giesecke & Devrient, Wiedeń; Zakłady Graficzne "Sztuka", Kraków; Staatsdruckerei und Münze (dawna PWPW), Warszawa

W obiegu: 08.04.1940 – 10.01.1945

Sygnatura: MD 579 N

banknot 50 złotych

emisja 01.03.1940 r.

Data emisji: 01.03.1940
Seria i numer: A 6002370
Wymiary: 180 x 100 mm
Technika: typografia

Awers: z prawej strony wizerunek Emilii Plater, z lewej postać kobieca, na nie zadrukowanym polu wizerunek gajowego z Białowieży, niżej rozeta giloszowa

Rewers: Sukiennice – Kraków

Znak wodny: bieżący, siatka z rombów w układzie poziomym

Autor: Leonard Sowiński, projekt według wzoru nie wprowadzonego przed wojną do obiegu banknotu 50 zł z 1936 r.

Drukarnia: Giesecke & Devrient, Wiedeń

W obiegu: 08.04.1940 – 10.01.1945

Sygnatura: MD 580 N

banknot 100 złotych

emisja 01.03.1940 r.

Banknot 100 złotych, falsyfikat wykonany przez Związek Walki Zbrojnej
Data emisji: 01.03.1940
Seria i numer: Ser. B 065015, Ser. B 1014498
Wymiary: 190 x 106 mm
Technika: typografia
Awers: rysunek ornamentalny, na nie zadrukowanym polu wizerunek mincerza Stanisława Drewno
Rewers: budynek Banku Polskiego w Warszawie z roku 1828
Znak wodny: bieżący, siatka z rombów w układzie poziomym
Autor: Leonard Sowiński, projekt według wzoru banknotu 100 zł z 1932 r.
Drukarnia: Giesecke & Devrient, Wiedeń; Staatsdruckerei und Munze (dawna PWPW), Warszawa
W obiegu: 08.04.1940 - 10.01.1945
Sygnatura: MD 582 N, MD 1026/8/AH

banknot 500 złotych

emisja 01.03.1940 r.

Data emisji: 01.03.1940
Seria i numer: B 1005353, A 5649035
Wymiary: 181 x 100 mm
Technika: wklęsłodruk, typografia
Awers: z prawej strony głowa górala w kapeluszu
Rewers: pejzaż górski – Tatry Wysokie z Morskim Okiem
Znak wodny: w nie zadrukowanym polu – głowa górala w kapeluszu
Autor: Leonard Sowiński, ryt płyty wykonał Bogustaw Brandt
Drukarnia: Giesecke & Devrient, Wiedeń; Staatsdruckerei und Münze (dawna PWPW), Warszawa
W obiegu: 08.04.1940 - 10.01.1945
Sygnatura: MD 583 N, MD 609 AH/2

banknot 1 złoty

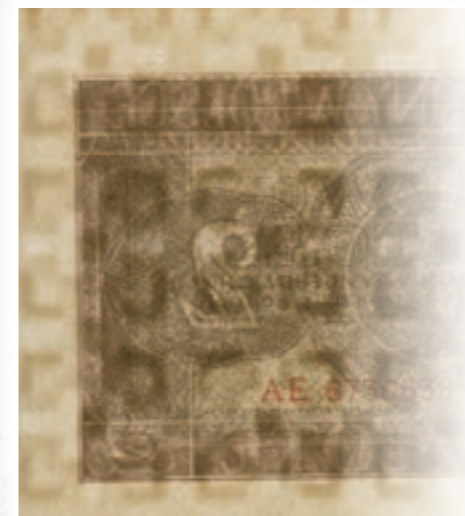
emisja 01.08.1941 r.

Data emisji: 01.08.1941
Seria i numer: AF 3304386, BB 7687323
Wymiary: 100 x 65 mm
Technika: typografia
Awers: rysunek ornamentalny
Rwers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący, wzór geometryczny z ciemnych i jasnych prostokątów
Autor: Leonard Sowiński
Drukarnia: Staatsdruckerei und Munze (dawna PWPW), Warszawa; Zakłady Graficzne Banku Emisyjnego, Kraków
W obiegu: od 1941 r. do 10.01.1945
Sygnatura: MD 584 N, MD 585 N

banknot 2 złote

emisja 01.08.1941 r.

Data emisji: 01.08.1941
Seria i numer: AE 6730638
Wymiary: 110 x 68 mm
Technika: typografia
Awers: z prawej strony głowa dziewczyny w chustce
Rwers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący, wzór geometryczny z ciemnych i jasnych prostokątów
Autor: Leonard Sowiński
Drukarnia: Zakłady Graficzne Banku Emisyjnego, Kraków
W obiegu: od 1941 r. do 10.01.1945
Sygnatura: MD 586 N

banknot 5 złotych

emisja 01.08.1941 r.

Data emisji: 01.08.1941
Seria i numer: Ser. AB 3035375, Ser. 8617963
Wymiary: 150 x 82 mm
Technika: typografia
Awers: z prawej strony głowa kobiety w chustce, na nie zadrukowanym polu wizerunek gajowego z Białowieży oraz niżej rozeta giloszowa
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący, siatka z rombów w układzie pionowym
Autor: Leonard Sowiński, projekt według wzoru banknotu 5 zł z 1930 r.
Drukarnia: Staatsdruckerei und Munze (dawna PWPW), Warszawa; Zakłady Graficzne Banku Emisyjnego, Kraków
W obiegu: od 1940 r. do 10.01.1945 r.
Sygnatura: MD 587 N, MD 588 N

banknot 50 złotych

emisja 01.08.1941 r.

Data emisji: 01.08.1941
Seria i numer: D 7367583, A 7613197
Wymiary: 180 x 100 mm
Technika: typografia
Awers: z prawej strony wizerunek Emilii Plater, z lewej postać kobieca, rozeta giloszowa
Rewers: Sukiennice - Kraków
Znak wodny: na nie zadrukowanym polu wizerunek gajowego z Białowieży
Autor: Leonard Sowiński
Drukarnia: Staatsdruckerei und Munze (dawna PWPW), Warszawa
W obiegu: 10.10.1942 - 10.01.1945
Sygnatura: MD 589 N, MD 420 N

banknot 100 złotych

emisja 01.08.1941 r.

Data emisji: 01.08.1941
Seria i numer: A 3656721, Ser. D 4137420
Wymiary: 186 x 98 mm
Technika: typografia
Awers: rysunek ornamentalny, na białym polu rozeta giloszowa
Rewers: widok fragmentu panoramy Lwowa z lotu ptaka
Znak wodny: w nie zadrukowanym polu wizerunek Stanisława Drewno
Autor: Leonard Sowiński
Drukarnia: Zakłady Graficzne Banku Emisyjnego, Kraków; Staatsdruckerei und Munze (dawna PWPW), Warszawa
W obiegu: 02.05.1944 - 10.01.1945
Sygnatura: MD 590 N, MD 591 N

rekonstrukcja banknotu 1000 złotych

emisja 01.08.1941 r.

Seria i numer: MCSM 803, MCSM 1033
Wymiary: 141 x 93 - 196 x 103 mm
Technika: offset
Awers: z prawej strony głowa tzw. „krakowiaka” w kapeluszu, offset
Rewers: Wawel-Kraków, offset
Znak wodny: pionowe prążki
Autor: Leonard Sowiński, ryt płyty wykonał Bogusław Brandt
Drukarnia: rekonstrukcja wykonana w PWPW S.A. w Warszawie w 2004 r.
W obiegu: nie wprowadzony do obiegu
Sygnatura: MD 592 N, MD 593 N

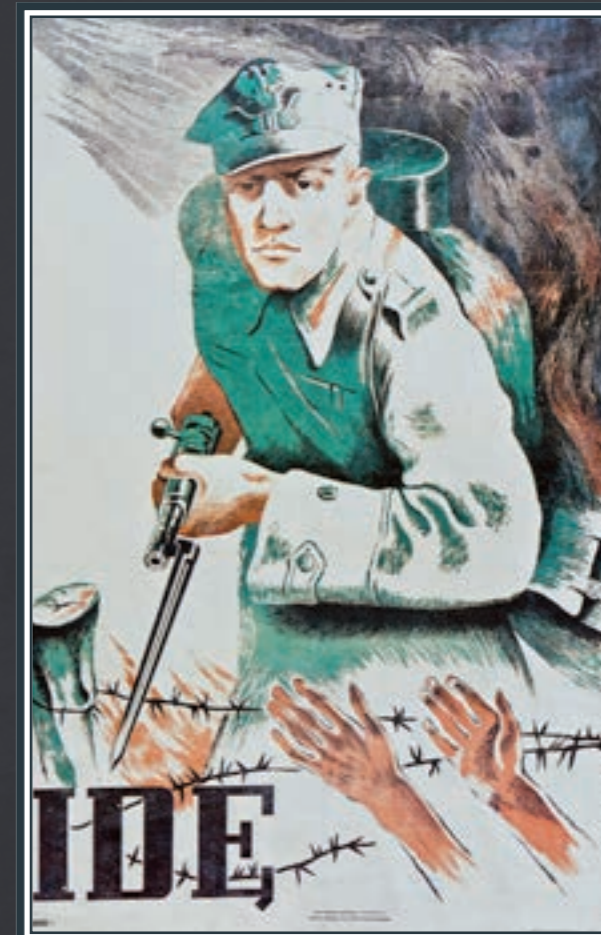
Plakat „Warszawa Wolna”, zbiory Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

Plakat członkowie PKWN, zbiory Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

Plakat „Ziemia czeka”, zbiory Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

Plakat „Idę”, zbiory Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

banknot 50 groszy

seria I, „obowiązkowym”, emisja 1944 r.

Data emisji: 1944
Bez serii i numeru
Wymiary: 81 x 52 mm
Technika: typografia
Awers: godło (zaprojektowane przez grafików sowieckich drukarni moskiewskiej)
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący wielotonowy, wydłużone gwiazdy.
Autor: Iwan Iwanowicz Dubasow (1897-1988), Moskwa
Drukarnia: GOZNAK (państwowa drukarnia ZSRR) – Moskwa oraz Krasnaja Kama na Uralu
W obiegu: 29.02.1945 - 08.11.1950
Sygnatura: MD 73 N, MD 74 N

banknot 1 złoty

seria I, „obowiązkowym”, emisja 1944 r.

Data emisji: 1944
Seria i numer: OK 764581, OK 764560
Wymiary: 137 x 67 mm
Technika: typografia
Awers: godło, rysunek ornamentalny
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący, wielotonowy, wydłużone gwiazdy
Autor: Iwan Iwanowicz Dubasow
Drukarnia: GOZNAK – Moskwa oraz Krasnaja Kama na Uralu
W obiegu: 28.09.1944 - 08.11.1950
Sygnatura: MD 71 N, MD 72 N

banknot 2 złote

seria I, „obowiązkowym”, emisja 1944 r.

Data emisji: 1944
Seria i numer: BY 272292
Wymiary: 137 x 67 mm
Technika: typografia
Awers: godło, rysunek ornamentalny
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący, wielotonowy, wydłużone gwiazdy
Autor: Iwan Iwanowicz Dubasow
Drukarnia: GOZNAK – Moskwa oraz Krasnaja Kama na Uralu; Drukarnia Narodowa, Kraków
W obiegu: 28.09.1944 - 08.11.1950
Sygnatura: MD 632 N

banknot 5 złotych

seria I, „obowiązkowym”, emisja 1944 r.

Data emisji: 1944
Seria i numer: BK 917446
Wymiary: 142 x 71 mm
Technika: typografia
Awers: godło, rysunek ornamentalny
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący wielotonowy, wydłużone gwiazdy
Autor: Iwan Iwanowicz Dubasow
Drukarnia: GOZNAK – Moskwa oraz Krasnaja Kama na Uralu
W obiegu: 18.09.1944 - 08.11.1950
Sygnatura: MD 642 N

banknot 10 złotych

seria I, „obowiązkowym”, emisja 1944 r.

Data emisji: 1944
Seria i numer: AO 092419
Wymiary: 160 x 80 mm
Technika: typografia
Awers: godło, rysunek ornamentalny
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący wielotonowy, wydłużone gwiazdy
Autor: Iwan Iwanowicz Dubasow
Drukarnia: GOZNAK (państwowa drukarnia ZSRR) - Moskwa oraz Krasnaja Kama na Uralu
W obiegu: 26.08.1944 - 08.11.1950
Sygnatura: MD 643 N

banknot 20 złotych

seria I, „obowiązkowym”, emisja 1944 r.

Data emisji: 1944
Seria i numer: AO 825417
Wymiary: 170 x 83 mm
Technika: typografia
Awers: godło, rysunek ornamentalny
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący wielotonowy, wydłużone gwiazdy
Autor: Iwan Iwanowicz Dubasow
Drukarnia: GOZNAK (państwowa drukarnia ZSRR) - Moskwa oraz Krasnaja Kama na Uralu
W obiegu: 26.08.1944 - 08.11.1950
Sygnatura: MD 644 N

banknot 50 złotych

seria I, „obowiązkowym”, emisja 1944 r.

Data emisji: 1944
Seria i numer: AH 027329
Wymiary: 180 x 93 mm
Technika: typografia
Awers: godło, rysunek ornamentalny
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący wielotonowy, wydłużone gwiazdy
Autor: Iwan Iwanowicz Dubasow
Drukarnia: GOZNAK (państwowa drukarnia ZSRR) – Moskwa oraz Krasnaja Kama na Uralu.
W obiegu: 26.08.1944 - 08.11.1950
Sygnatura: MD 645 N

banknot 100 złotych

seria I, „obowiązkowym”, emisja 1944 r.

Data emisji: 1944
Seria i numer: AO 537240
Wymiary: 188 x 100 mm
Technika: typografia
Awers: godło, rysunek ornamentalny
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący wielotonowy, wydłużone gwiazdy
Autor: Iwan Iwanowicz Dubasow
Drukarnia: GOZNAK (państwowa drukarnia ZSRR) – Moskwa oraz Krasnaja Kama na Uralu.
W obiegu: 26.08.1944 - 08.11.1950
Sygnatura: MD 646 N

banknot 500 złotych

seria I, „obowiązkowym”, emisja 1944 r.

Data emisji: 1944
Seria i numer: PA 421830
Wymiary: 193 x 102 mm
Technika: typografia
Awers: godło, rysunek ornamentalny
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący wielotonowy, wydłużone gwiazdy
Autor: Iwan Iwanowicz Dubasow
Drukarnia: GOZNAK (państwowa drukarnia ZSRR) - Moskwa oraz Krasnaja Kama na Uralu
W obiegu: 14.09.1944 - 17.12.1946
Sygnatura: MD 647 N

banknot 2 złote

seria II, „obowiązkowe”, emisja 1944 r.

Data emisji: 1944
Seria i numer: CT 294721
Wymiary: 137 x 67 mm
Technika: typografia
Awers: godło, rysunek ornamentalny
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący, wielotonowy, wydłużone gwiazdy
Autor: Iwan Iwanowicz Dubasow
Drukarnia: GOZNAK - Moskwa oraz Krasnaja Kama na Uralu; Drukarnia Narodowa, Kraków
W obiegu: 12.04.1945 - 08.11.1950
Sygnatura: MD 639 N

banknot 5 złotych

seria II, „obowiązkowe”, emisja 1944 r.

Data emisji: 1944
Seria i numer: xA 268124, xA 268214
Wymiary: 142 x 71 mm
Technika: typografia
Awers: godło, rysunek ornamentalny
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący wielotonowy, wydłużone gwiazdy
Autor: Iwan Iwanowicz Dubasow
Drukarnia: GOZNAK - Moskwa; Krasnaja Kama na Uralu; Drukarnia Narodowa, Kraków
W obiegu: 19.10.1945 - 08.11.1950
Sygnatura: MD 75 N, MD 76 N

banknot 20 złotych

seria II, „obowiązkowe”, emisja 1944 r.

Data emisji: 1944
Seria i numer: Ak 671863, Ak 671998
Wymiary: 170 x 83 mm
Technika: typografia
Awers: godło, rysunek ornamentalny
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący wielotonowy, wydłużone gwiazdy
Autor: Iwan Iwanowicz Dubasow
Drukarnia: GOZNAK (państwowa drukarnia ZSRR) - Moskwa; Drukarnia Narodowa, Kraków; PWPW, Łódź
W obiegu: 19.10.1945 - 08.11.1950
Sygnatura: MD 77 N, MD 78 N

banknot 50 złotych

seria II, „obowiązkowe”, emisja 1944 r.

Data emisji: 1944
Seria i numer: At 889028, At 889398
Wymiary: 180 x 93 mm
Technika: typografia
Awers: godło, rysunek ornamentalny
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący wielotonowy, wydłużone gwiazdy
Autor: Iwan Iwanowicz Dubasow
Drukarnia: GOZNAK (państwowa drukarnia ZSRR) - Moskwa; Krasnaja Kama na Uralu: PWPW, Łódź
W obiegu: 24.10.1945 - 08.11.1950
Sygnatura: MD 79 N, MD 80 N

banknot 100 złotych

seria II, „obowiązkowe”, emisja 1944 r.

Data emisji: 1944
Seria i numer: Ax 778355, aA 489586
Wymiary: 188 x 100 mm
Technika: typografia
Awers: godło, rysunek ornamentalny
Rewers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący wielotonowy, wydłużone gwiazdy
Autor: Iwan Iwanowicz Dubasow
Drukarnia: GOZNAK (państwowa drukarnia ZSRR) - Moskwa; Drukarnia Narodowa, Kraków; PWPW, Łódź
W obiegu: 24.11.1945 - 08.11.1950
Sygnatura: MD 82 N, MD 653 N

banknot 500 złotych

seria II, „obowiązkowe”, emisja 1944 r.

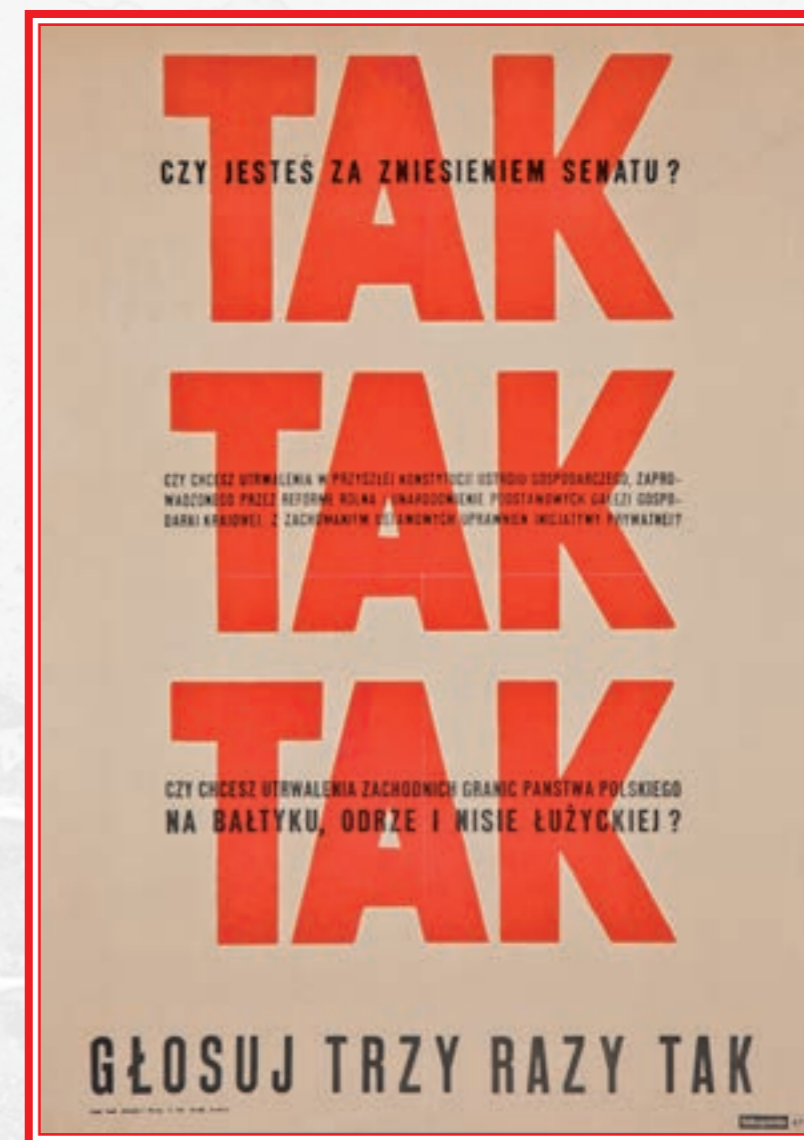

Data emisji: 1944
Seria i numer: Hd 366561, Hd 366560
Wymiary: 193 x 102 mm
Technika: typografia
Awers: godło, rysunek ornamentalny
Rwers: rysunek ornamentalny
Znak wodny: bieżący wielotonowy, wydłużone gwiazdy
Autor: Iwan Iwanowicz Dubasow
Drukarnia: GOZNAK (państwowa drukarnia ZSRR) - Moskwa; PWPW, Łódź
W obiegu: 10.10.1945 - 17.12.1946
Sygnatura: MD 83 N, MD 84 N

27.

Plakat referendum 3 x tak

Ze zbiorów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu

1. Czesław Miłczak, Banknoty polskie i wzory, t. 1, Warszawa 2012
2. Lech Kokociński, Pieniądz papierowy na ziemiach polskich, Warszawa 2000
3. Marian Kowalski, Polski pieniądz papierowy 1794-1994, Warszawa 1994
4. Józef Andrzej Szwagrzyk, Pieniądz na ziemiach polskich X-XX w., Wrocław 1989
5. Polska Wytwórnia Papierów Wartościowych S.A. 1919-2008, Andrzej Ambroziewicz, Anna Baczyńska, Aldona Chojnowska, Robert Domagała, Zygmunt Krzysztof Jagodziński, Jan Maciej Kopecki, Juliusz Kulesza, Andrzej Rybarczyk, Mariusz Worek, Tomasz Woźnica, Warszawa 2010
6. Adam Dylewski, Historia pieniądza na ziemiach polskich, Warszawa 2011

Muzeum Papiernictwa mieści się w pochodzącym z XVI w. młynie papierniczym – bezcennym zabytku techniki. Będący pomnikiem historii budynek jest jednym z najciekawszych pod względem architektonicznym obiektów przemysłowych w Europie.

Tradycje czerpania papieru w Dusznikach-Zdroju obejmują ponad cztery stulecia; pierwsza wzmianka o tutejszej pielni pochodzi z 1562 r., a dotyczy sprzedaży udziałów w czerpalni przez Ambrożego Teppera Mikołajowi Kretschmerowi. Dla zwiedzających Muzeum Papiernictwa otwarto w 1968 r., a po trzech latach wprowadzono pokazową produkcję papieru czerpanego. Czerpalnia prędko stała się atrakcją przyciągającą każdego roku dziesiątki tysięcy turystów.

Muzealne wystawy prezentują historię papiernictwa, technologię przemysłu papierniczego w XIX-XX w. oraz dzieje polskiego pieniądza papierowego i sztukę papieru. Można tu obejrzeć, jak w przeszłości wytwarzano papier. Powstające wg dawnej techniki arkusze nadają się do pisanie i drukowania (powstają na nich wydawnictwa okolicznościowe, dyplomy, zaproszenia, wizytówki a nawet książki bibliofilskie).

Każdy zwiedzający może wziąć udział w warsztatach czerpania papieru, a wyprodukowane przez siebie arkusze otrzymuje na pamiątkę wizyty w Muzeum.

Dzięki unikatowej architekturze budynku pielni, ciekawym ekspozycjom oraz pokazowej produkcji papieru, dusznickie Muzeum zaliczane jest do największych atrakcji turystycznych, które zwiedzając Polskę warto zobaczyć.

**57-340 Duszniki-Zdrój
ul. Kłodzka 42**

tel. 748 627 400

fax 748 627 410

biuro@muzpap.pl

www.muzeumpapiernictwa.pl

godziny otwarcia muzeum:

listopad – kwiecień:

wt. – niedz. 9:00-15:00

maj – sierpień:

pon. – sob. 9:00-18:00, niedz. 9:00-15:00

wrzesień – październik:

pon. – sob. 9:00-17:00, niedz. 9:00-15:00

Polska Wytwórnia Papierów Wartościowych S.A.

Opracował Jan Bałchan na podstawie materiałów udostępnionych na: www.pwpw.pl

Gmach PWPW w Warszawie przy ul. Sanguszki, 1938 r. Źródło: Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona. Autor: H. Poddębski. Licencja: Public Domain.

Dzieje Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych nie-
rozzerwalnie związane są z historią Polski na przestrzeni
ostatnich stu lat. Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r.
władze II Rzeczypospolitej stanęły przed trudnym zada-
niem uporządkowania odziedziczonych po zaborcach sy-
stematów walutowych – marek, rubli i koron austriackich.
Była to niezwykle ważna sprawa, ponieważ wprowadzenie
do obiegu własnych banknotów, jak i druk nowych doku-
mentów miały wpływ na tak ważną wówczas konsolidację
społeczeństwa, budowały jego tożsamość oraz wzmacnia-
ły niezależność młodego państwa polskiego. Dlatego już
dwa miesiące po odzyskaniu niepodległości, 25 stycznia
1919 roku, Rada Ministrów pod przewodnictwem premiera
Ignacego Jana Paderewskiego powołała do życia Państwo-
we Zakłady Graficzne. W latach dwudziestych zakłady te
zostały przekształcone w spółkę akcyjną o nazwie Polska

Wytwórnia Papierów Wartościowych. Proces ten rozpo-
czął się wraz z podpisaniem umowy 26 maja 1925 roku
pomiędzy ówczesnym ministrem skarbu – Władysławem
Grabskim a Bankiem Polskim. W powołanej wówczas spół-
ce udziały miał Skarb Państwa oraz bank centralny. Rok
później, 10 lipca 1926 roku, Państwowe Zakłady Graficzne
zostały przekształcone w Polską Wytwórnię Papierów
Wartościowych. W tym samym czasie rozpoczęto budowę
nowej siedziby firmy przy ulicy Romana Sanguszki w War-
szawie. Prace nad budynkiem według projektu Antoniego
Dygata zostały zakończone trzy lata później, w 1929 roku.
Gmach ten do dziś pozostaje siedzibą PWPW.

Podczas okupacji Wytwórnia stała się miejscem drama-
tycznych i bohaterskich wydarzeń. W jej murach działał od-
dział Armii Krajowej, który przyjął kryptonim - PWB/17/S.
Utworzyli go pracownicy PWPW, którzy na potrzeby

polskiego państwa podziemnego produkowali w konspira-
cji banknoty i dokumenty legalizacyjne, ryzykując przy tym
nie tylko życiem własnym, ale i swoich bliskich. To właś-
nie oni po wybuchu Powstania Warszawskiego włączyli
się w walkę o gmach Wytwórni. Odbili go najpierw z rąk
Niemców, a potem przez blisko miesiąc utrzymywali go,
dzielnie odpierali kolejne ataki hitlerowców. W historii walk
powstańczych Wytwórnia stała się jedną z reduct Starego
Miasta. Boje toczyły się nie tylko o gmach PWPW. Równie
bohatersko broniony był dom pracowników Wytwórni
mieszczący się przy ulicy Rybaki 35. O ten budynek toczy-
ła się szczególnie zażarta walka od 23 sierpnia 1944 roku
– powstańcy walczyli o niemal każde piętro.

Ten przedwojenny budynek powstał z przeznaczeniem
na dom mieszkalny pracowników Banku Polskiego. W 1936
roku został odsprzedany sąsiadującej z nim Polskiej Wy-
twórni Papierów Wartościowych. Mieściło się tu ponad
pięćdziesiąt mieszkań osób zatrudnionych w Wytwórni.
Do wybuchu wojny mieszkali tu m.in. dyrektor technicz-
ny PWPW Karol Chybiński, artyści-graficy: Mieczysław
Dutczyński, Ryszard Kleczewski i Włodzimierz Vacek. Ten
ostatni podczas wojny przedostał się do Anglii i był zaangażowany
w wykonanie rytów płyt wykorzystanych do dru-
ku banknotów Banku Polskiego na emigracji.

Ostatecznie 28 sierpnia 1944 roku opór broniących
PWPW został złamany. Powstańcy walczący w komplek-
sie budynków Wytwórni wycofali się i przeszli na Starówkę.
W ręce Niemców dostała się ludność cywilna przebywa-
jąca na tym terenie oraz działający tu szpital powstańczy.
Osoby biorące udział w walkach powstańczych zostały

rozstrzelane. Podczas zajmowania ostatniego schronu
w PWPW okupanci zabili zawiadującą szpitalem, bezbron-
ną dr Hannę Petrynowską ps. „Rana”.

Po wojnie rozpoczęła się odbudowa zniszczonego gma-
chu PWPW, druk banknotów i dokumentów odbywał się
wtedy w tymczasowych siedzibach Wytwórni przeniesio-
nych do Krakowa, a potem do Łodzi. Dopiero w 1950 roku,
po zakończeniu prac budowlanych, PWPW powróciła do
stolicy.

Przez cały okres swej działalności Polska Wytwórnia
Papierów Wartościowych zajmuje się produkcją dokumen-
tów zabezpieczonych oraz banknotów wprowadzonych
do obiegu przez Narodowy Bank Polski. Aktualnie PWPW
to jedno z najnowocześniejszych przedsiębiorstw branży
„security printing” w Europie.

Współczesny gmach PWPW w Warszawie przy ul. Sanguszki.
Archiwum: PWPW.

Banknoty Banku Polskiego na emigracji 1939-1945

emisja 15.08.1939 r.

banknot 1 złoty	8
banknot 2 złote	9
banknot 5 złotych	10
banknot 10 złotych	11
banknot 20 złotych	12
banknot 50 złotych	13
banknot 100 złotych	14
banknot 500 złotych	15

emisja 20.08.1939 r.

banknot 20 złotych	16
banknot 50 złotych	17

Banknoty okupacyjne Generalnego
Gubernatorstwa 1939-1945

emisja 1940 r.

banknot 100 złotych z niemieckim nadrukiem	23
--	----

emisja 01.03.1940 r.

banknot 1 złoty	24
banknot 2 złote	25
banknot 5 złotych	26
banknot 10 złotych	27
banknot 20 złotych	28
banknot 50 złotych	29
banknot 100 złotych	30
banknot 500 złotych	31

emisja 01.08.1941 r.

banknot 1 złoty	32
banknot 2 złote	33
banknot 5 złotych	34
banknot 50 złotych	35
banknot 100 złotych	36
rekonstrukcja banknotu 1000 złotych	37

Banknoty Polski Ludowej 1944-1945

seria I, „obowiązkowym”, emisja 1944 r.

banknot 50 groszy	42
banknot 1 złoty	43
banknot 2 złote	44
banknot 5 złotych	45
banknot 10 złotych	46
banknot 20 złotych	47
banknot 50 złotych	48
banknot 100 złotych	49
banknot 500 złotych	50

seria II, „obowiązkowe”, emisja 1944 r.

banknot 2 złote	51
banknot 5 złotych	52
banknot 20 złotych	53
banknot 50 złotych	54
banknot 100 złotych	55
banknot 500 złotych	56

Wstęp	3
-------	---

Banknoty Banku Polskiego na emigracji 1939-1945	5
Plakaty wojenne z września 1939 r.	6
Emigracja polska 1939-1945	7
emisja 15.08.1939 r.	8-15
emisja 20.08.1939 r.	16-17

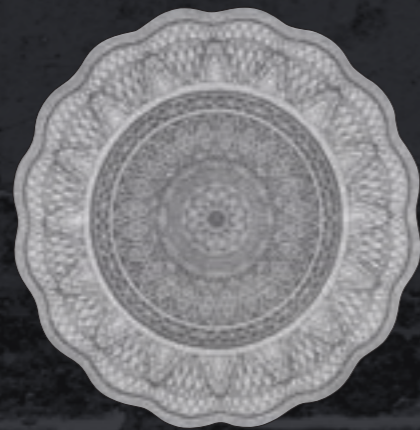
Banknoty okupacyjne Generalnego Gubernatorstwa 1939-1945	19
Nowy Kurier Warszawski 18.01.1940 r.	20
Bank Emisyjny w Krakowie 1939-1945	21
Rozporządzenie Generalnego Gubernatora z 29 stycznia 1940 r.	22
emisja 1940 r. z niemieckim nadrukiem	23
emisja 01.03.1940 r.	24-31
emisja 01.08.1941 r.	32-37

Banknoty Polski Ludowej 1944-1945	39
Plakaty propagandowe 1944-1945 r.	40
seria I, „obowiązkowym”, emisja 1944 r.	42-50
seria II, „obowiązkowe”, emisja 1944 r.	51-56
Plakat referendum 3 x tak	57

Bibliografia	58
O muzeum	59
Polska Wytwórnia Papierów Wartościowych S.A.	60
Spis banknotów	62

Gmach Banku Polskiego w Krakowie przy ul. Basztowej 20, maj 1928 r., w latach 1939-1945 siedziba Banku Emisyjnego w Polsce.
Zdjęcie ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego.

Muzeum Papiernictwa
w Dusznikach-Zdroju

ISBN 978-83-60990-51-3